

66722

В. ВОЛЬСЬКИЙ І Б. БОРФІН

ХАРКІВСЬКИЙ
ТРАКТОРНИЙ
ЗАВОД

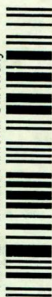
І НОВИЙ ХАР

1 9 3

4822

V.N. Karazin Kharkiv National University

00622753

7

Y890(44kp-4xap):Y29

~~30/x1~~

~~10/x2.3~~

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ХНУ
ІНВ. № 66792

ПРОБЛЕМ
34

В. ВОЛЬСЬКИЙ й Б. БОРФІН

25

ХАРКІВСЬКИЙ ТРАКТОРНИЙ ЗАВОД І НОВИЙ ХАРКІВ

~~БІБЛІОТЕКА~~
~~Українського Інституту~~
~~МАРКСИЗМУ-ЛЕНІНИЗМУ~~
№ 75910

Центральна наукова бібліотека
ХНУ імені В. Н. Каразіна
2013р.

Перевірено
ЦНБ
1939

175

ВИДАВНИЦТВО МІСЬКРАДИ
ХАРКІВ 1930

58 111. 08

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літописі
Укр. Друку“, „Картковому ре-
пертуарі“ та інших покажчиках
Української Книжкової Палати

Окріт № 1459, 13/V 1930.
Зам. № 1608. Тираж 5.000

ПЕРЕДМОВА

Листопадовий пленум ЦК ВКП(б) відзначив:

„Основні труднощі будівництва колгоспів у поточний період полягають у відсталості технічної бази. Велике високопродукційне й дійсно соціалістичне виробництво в сільському господарстві можна побудувати тільки на базі сучасної машинової техніки та електрифікації. Тому великого значення набуває створення матеріально - технічної бази для соціалістичної перебудови села“.

Майбутній Харківський тракторний велетень, Сталінградський й Челябінський тракторні заводи, заводи комбайнів, тракторний цех ХПЗ, „Серп й Молот“ та інш.— і є безпосередніми творцями технічної бази для сільського колективного та радянського господарства. Завод „Серп і Молот“ різко скорочує, а найближчим часом майже припинить виробництво дрібних кінських машин та приладдя. Все виробництво на ньому буде пристосовано до випуску великих машин, розрахованих виключно на силу трактора.

Десятки тисяч тракторів і безмежну кількість різних сільсько - господарських машин мусять дати заводи червоного Харкова. На пролетаріят столиці України партія, уряд і робітнича кляса поклали відповідальне завдання, — треба його з честю виконати й успішно розв'язати.

Міцно згуртовані лави харківських металістів, як і всі робітники столиці, енергійно борються за виконання й перевищення промфінплану другого року п'ятирічки. Прорив у першому кварталі на більшості підприємств Харкова протягом другого кварталу ліквідовано, а квітень дав уже дальше підвищення показників. Всю роботу треба провадити так, щоб виконати п'ятирічку за 4 роки й тим самим наблизити будівництво соціалізму.

Від 600 до 1000 довели робітники ХПЗ випуск тракторів другого року п'ятирічки, набагато мільйонів карбованців збільшено програму „Серпа й Молота“, скорочується і без того короткий строк будівництва тракторного заводу. Напружуючи волю, виявляючи творчу ініціативу, переходячи від ударних бригад до ударних цехів і заводів, — пролетаріят столиці України бореться за виконання п'ятирічки, за будівництво соціалізму.

Праві й „ліві“ пророкували, зловіще крикали й намагалися нав'язати робітничій клясі й єдиній ленінській партії свої панікерські настрої, роззброїти робітничу клясу, послабити її незламну волю до перемоги. Ні правим, ні „лівим“ це не вдалося. Пролетаріят у своєму жорстокому опорі

чим настроєм виявив свою міць. І нині, перемагаючи труднощі зростання, змітаючи одчайдушний опір ворожих елементів міста й села, пильно стежачи за готуванням імперіялістів до нападу на СРСР,— ми соціалізм будуємо й збудуємо!

Новий тракторний завод у Харкові — міцна цеглина у великій споруді індустріялізації країни й соціалістичній перебудові сільського господарства.

Міськрада й районні ради, що мають у своїх секціях тисячі найкращих представників трудящих, повинні активно допомагати партії й уряду в будівництві нового заводу. Робітники й в першу чергу металісти мусять брати активну участь в роботі міськради щодо будівництва тракторного заводу. Готування робочої сили, точне й своєчасне виконання замовлень Тракторобуду, громадський контроль, висування найкращих робітників на відповідальні посади на заводі,— все це обов'язок міськради й багатотисячної маси організованих виборців. Секції, кожна в своїй галузі, беруть участь у будівництві, але без масової допомоги, без участі пролетарської громадськості секції не зможуть успішно виконати свої величезні завдання.

Як треба працювати? На VI пленумі окрпарткому тов. *Постишев* поставив конкретне завдання:

— Водночас, — сказав він, — з Харківським Тракторобудом починають будувати тракторний завод і в Челябінську. На засадах розгорненого соціалістичного змагання Харків повинен дати перший трактор раніш за Челябінськ.

— Хто раніше? Харків чи Челябінськ!..

Під таким гаслом і повинно йти будівництво заводу. Здійснюючи це гасло, треба подесятерити енергію, посилити почуття відповідальности, щільніше згуртувати свої лави.

Всю роботу секцій, районних рад і міськради треба перебудувати під поглядом найбільшого сприяння будівництву й своєчасного пуску тракторного заводу.

Харківський Тракторобуд зусиллям всіх робітників, всієї пролетарської громадськості столиці повинен бути збудований і пущений в строк:

— До липня 1931 року!

І. ШЛЯХИ РАДЯНСЬКОГО ТРАКТОРА ПЕРЕМОЖНИЙ МАРШ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

Другий рік п'ятирічки великих робіт стає „вирішальним роком“. Соціалістичне будівництво набуває нечуваних розмірів і темпів. На рік раніше від строку закінчено будівництво Туркестано - Сибірської залізниці, прискореними темпами будують Дніпрельстан, в Н.-Новгороді виростає велетенський автозавод, в Ростові над Доном — завод - велетень Сільмашбуд вже пускає свої перші цехи, почали будувати два заводи комбайнів в Ростові над Доном і Ново - Сибірську, в червні 1930 р. пустили цехи Сталінградського тракторного велетня й накреслюється контури будівництва тракторних заводів у Харкові й Челябінську.

Будування нових заводів, капітальне переустаткування й добудова старих підприємств звучить як переможний марш будованого соціалізму й широкої індустріалізації СРСР.

Другий рік п'ятирічки стає „вирішальним роком“ і для сільського господарства. Швидке зростання колективізації й розвиток радгоспів утворюють передумови для ліквідації куркульства як

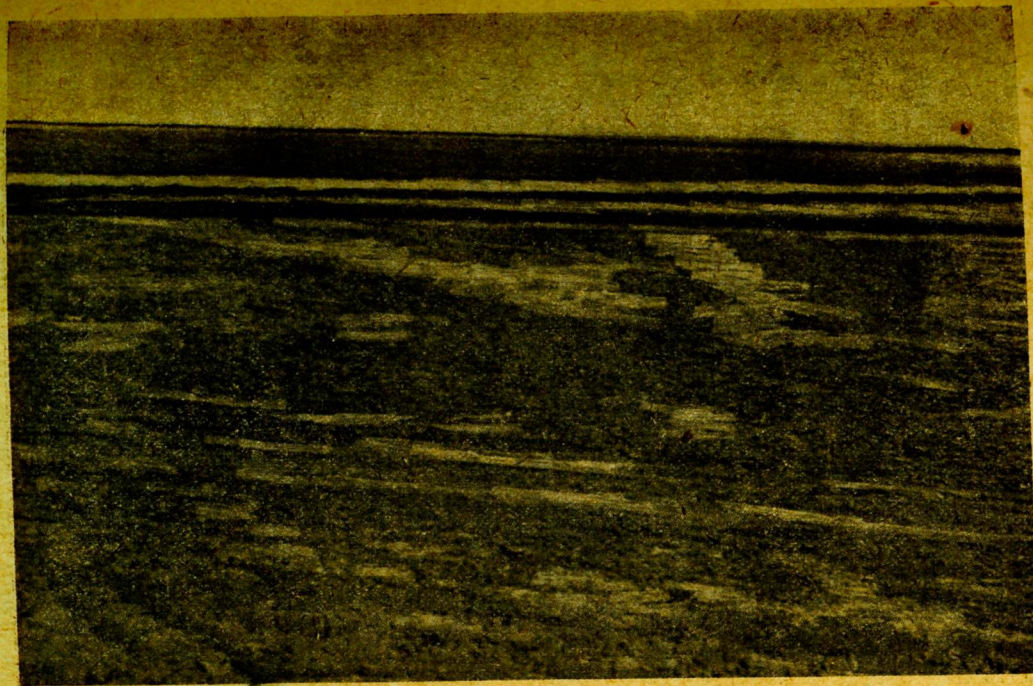
кляси й заміни його продукції продукцією радгоспів та колгоспів. Не зважаючи на деякі викривлення ленінської лінії партії в колективізації, що їх партія тепер виправила, не зважаючи на шалений опір класового ворога й куркульства в першу чергу,— досягнення в галузі колективізації величезні, вони безсумнівні й наочні.

Щоб зміцнити досягнені наслідки в колективізації, щоб ще певніше посуватися наперед шляхами соціалістичної реконструкції сільського господарства, треба підвести під нього міцну механізовану базу.

Трактор і потужна складна удосконалена машина цілком змінюють методи й способи сільського господарювання. Машинізація сільського господарства по капіталістичних країнах призводить до занепаду господарств бідноти й дрібних фермерів (господарів). Дрібним господарствам там не під силу придбати машину чи трактор, та й місця немає для їхньої роботи.

В Радянському Союзі трактор і машина не лише полегшують працю, підвищують врожайність ланів, вони сприяють колективізації й значно підвищують добробут і матеріальне становище багатомільйонних мас бідняків і середняків. Ось чому партія, робітнича кляса й уряд надають такого великого значення радянському тракторобудівництву.

Більшість селянства добре це зрозуміла. Майже з усіх кінців неосяжного Радянського Союзу чути настирливі вимоги на трактори й машини.

Лосівський майдан, де виросте тракторний велетень

Геніяльний проводир трудящих *В. І. Ленін* передбачав цей час:

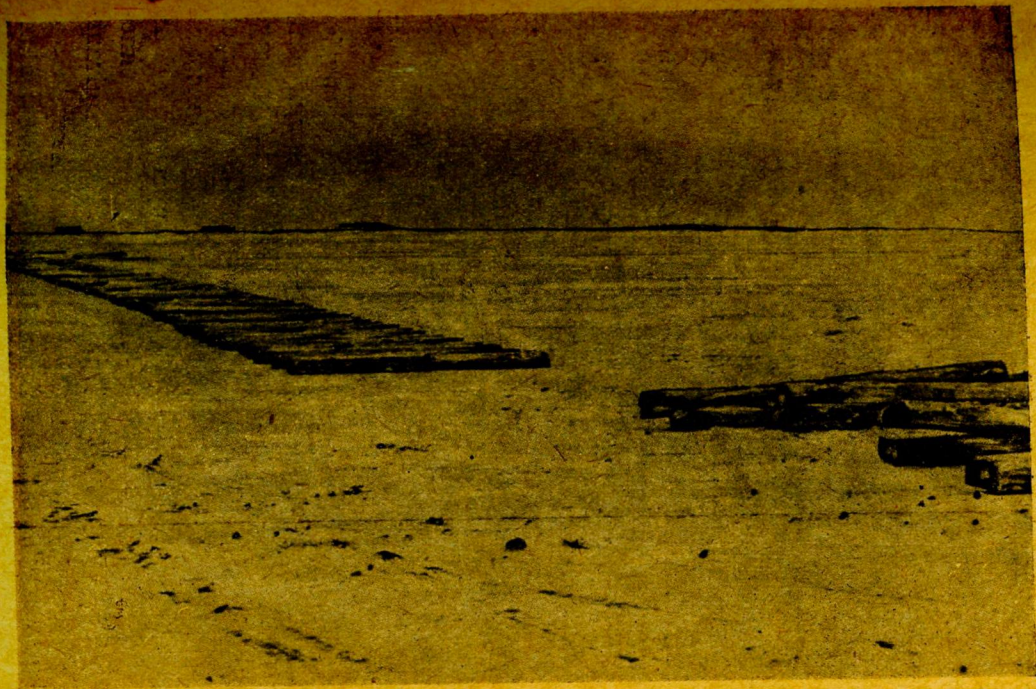
„Середнє селянство в комуністичному суспільстві тільки тоді буде на нашому боці, коли ми полегшимо та поліпшимо економічні умови його життя. Коли б ми могли дати завтра 100 тисяч першорядних тракторів, забезпечити їх бензином, дати їм машиністів (ви чудово знаєте, що покищо це — фантазія), то середній селянин сказав би: „Я за комунію“ (тобто за комунізм). Але для того, щоб це зробити, треба сперше перемогти міжнародню буржуазію, треба примусити її дати нам ці трактори, абож треба так піднести нашу продуктивність, щоб ми могли самі їх дістати. Лише так буде вірно поставлено питання“.

(Ленін, т. XVI, стор. 153).

ПЕРША СЛАВЕТНА СТОРІНКА

Пролетаріятові Радянського Союзу довелося не відновлювати, а наново будувати заводи й організовувати власне тракторне виробництво. У старій царській Росії тракторів майже зовсім не знали. Кілька тракторів, що робили на ланах великих поміщиків Кубані й Північно - Західнього краю, були виписані з - за кордону.

СРСР теж був примушений перші трактори придбати у капіталістичних країнах. Як це визначив *Ленін*, нам треба не тільки „наздогнати, а й

Готуються прокласти першу залізничу колію

випередити капіталістичні країни“ в техніці. Поряд придбання тракторів за кордоном, 1923 р. в СРСР почали будувати трактори на власних заводах.

Підчас першотравневої демонстрації 1924 р. на чолі колони робітників Харківського паротягобудівного заводу гордо йшов перший радянський потужний трактор. Цей трактор був перваком в СРСР і його народження (1923 - 24 р.), було трудовим святом для всього Радянського Союзу. Трактор ХПЗ відкрив славетну сторінку тракторобудівництва в Країні Рад.

Потім організували виробництво тракторів на Путилівському заводі в Ленінграді й в Запоріжжі на заводі „Комунар“. Через шість років після випуску першого радянського трактора на ланах СРСР працює 60.000 тракторів, 1931 року робитиме понад 100.000, а 1932 р.— останнього року п'ятирічки — чверть мільйона механічних коней робитиме на ланах колгоспів та радгоспів.

Розвиток власного радянського тракторобудівництва цілком звільняє нас від потреби купувати трактори за кордоном і тим самим заощаджує мільйони золотих карбованців для інших потреб господарства. До кінця п'ятирічки Радянський Союз за випуском сільсько-господарських машин і тракторів посідатиме перше місце в світі, випередивши в цьому навіть таку передову капіталістичну країну, як Сполучені Штати Америки.

Трактор не лише гарний робітник на ланах, його можна з успіхом використати як тяглову

силу й двигун для сільської електровні, для невеликого водогону, на тартаку, на млині, олійні, крупорушці, на шляхових роботах, на розробленнях лісу,— взагалі всюди, де потрібний невеликий невибагливий двигун.

Розвиток тракторобудівництва й розгорнене виробництво сільсько - господарських машин стають міцною ланкою у виробничому єднанні між пролетарським містом і колективізованим селом.

СПРАВА ХАРКІВСЬКОГО ПРОЛЕТАРІАТУ

Харківський тракторний завод буде перваком соціалістичного будівництва в столиці України,— буде підприємством, що втілює в себе всю міць будівництва соціалізму.

На VI пленумі Харківського окрпарткому тов. *Постишев* так визначив важливість Тракторобуду:

— Збудування Харківського тракторного заводу — справа всієї організації, всієї нашої робітничої класи й, особливо й в першу чергу, харківського пролетаріату, харківських інженерно - технічних сил і нашого студентства,— того студентства, яке готується стати майбутніми інженерами.

На пустому досі Лосівському майдані за рік волею робітничої класи виросте величезний завод. В червні 1931 року новий велетенський дасть перший зазивний гудок, запрошуючи тисячі робітників до новеньких варстатів і машин. Через широко відчинені ворота заводу поповзуть довгою стрічкою десятки тисяч тракторів.

Кожен новий завод зміцнює позиції робітничої класи, бідноти й середняків, посилює міць і надає нової сили диктатурі пролетаріату. Десять - дванадцять тисяч металістів тракторного заводу будуть надійним загonom борців за будівництво соціалізму в нашій країні.

Десятки колій сполучать завод із ст. Лосево

Тракторний завод різко змінить не тільки обличчя Харкова, а й матиме великий вплив на всю промисловість України й навіть Союзу. Тракторобуд не буде поодиноким. Навколо нього виростуть нові великі заводи (верстатобудівний, струментальний, вісних залізниць, хемічної апаратури та ін.), будується соціалістичне місто. До люд-

ности Харкова увілюються нові десятки тисяч робітників та їхніх родин.

Все це потребує поширити комунальне господарство, посилити охорону здоров'я, доустаткувати й перебудувати культурно - освітні й навчальні заклади.

Для свого виробництва тракторний завод потребує багатьох десятків тисяч тонн металю, палива та інших матеріалів. Отже, потрібна збільшена робота копалень, домен, металургійних та інших заводів. Приставка матеріалів на завод і перевози готових тракторів викличуть дальший розвиток транспорту.

Трактори й великі машини звільняють в сільському господарстві зайвини робочої сили. А промисловість і транспорт, що безперервно зростають, потребують (і надалі збільшуватимуть цю потребу) нові маси робітників. Вільні від праці члени колгоспів притягатимуться на виробництво й на транспорт.

Водночас з розвитком тракторного виробництва й випуском сотень тисяч тракторів, потрібні й відповідні потужні сільсько - господарські машини. Ось чому заводи сільсько - господарського машинобудівництва не тільки збільшують своє виробництво, а й різко змінюють типи машин. Замість дрібного реманенту, розрахованого на силу коня, вони починають виробляти тракторні молотарки, сівалки, борони, комбайни та ін.

Машини й трактори цілком змінюють і виробниче обличчя села. Тисячі металістів по ремонтних

майстернях колгоспів та радгоспів, десятки тисяч трактористів і робітників на машинах організують новий сталевий загін пролетарів у сільському господарстві.

ВИКОНАТИ ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Навіть важко перерахувати величезні зміни у наслідок будівництва тракторного заводу, які виникнуть в господарстві Харкова, України й всього Радянського Союзу. Одне безсумнівне й безспірне, — ці зміни допоможуть партії й робітничій класі успішніше будувати соціалізм і швидше наздогнати та випередити техніку капіталістичних країн, а також зміцнити обороноспроможність Країни Рад.

Маловіри, праві й „ліві“, що безуспішно намагалися збачити партію з ленінського правильного шляху й генеральної лінії, в наслідок будівництва тракторного заводу одержать ще одну важку поразку. Їхні „віщування“ і попередження про неможливість швидкої й рішучої індустріялізації СРСР блискуче спростовує збудування Харківського, Челябінського, Сталінградського Тракторобудів і спорудження десятків інших соціалістичних велетнів.

Партія, уряд і весь пролетаріят СРСР поклали на всі харківські організації дуже відповідальне завдання, — за рік збудувати зразковий, дійсно соціалістичний завод. Завдання це важке, але його треба виконати швидкими, чіткими й ударними темпами.

Старі великі харківські заводи — ДЕЗ, ХПЗ, „Серп і Молот“ — взяли шефство над своїм майбутнім собратом — Тракторобудом. Для успішного здійснення цього будівництва потрібна максимальна підтримка від усього харківського пролетаріату та його організацій. Столична міськрада за допомогою багатотисячних мас виборців Харкова зможе якнайкраще виявити свою участь у будівництві соціалістичного тракторного велетня.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА

БІБЛІОТЕКА ХАДУ.

Інв. № 66722

II. ХТЗ

50 ТИСЯЧ ТРИДЦЯТИСИЛЬНИХ „ІНТЕРНАЦІОНАЛІВ“

Остання постанова уряду вносить ґрунтовні зміни в будівництво Харківського тракторного заводу, що його будують у 7 кілометрах від Харкова на майдані біля станції Лосево Південних залізниць. Раніше передбачалося, що завод вироблятиме щороку 50.000 плазунових тракторів типу „Катерпіллер“ потужністю 25 — 30 кін. сил. Попередній проєкт заводу опрацювали в Укрдіпромезі (державний інститут проєктування металозаводів) ще взимку 1930 р. Генеральний проєкт мусів бути готовий до 1 травня 1930 р. Проєкти допоміжних цехів мав скласти Індубуд. Проєктування основних цехів заводу передбачалося передати американським фірмам, що до деякої міри могло затримати початок будівництва самого заводу.

Тепер уряд вирішив будувати Харківський тракторобуд за проєктом Сталінградського тракторного заводу. Як відомо, будівництво цього заводу пройшло дуже успішно. Сталінградський велетень

Шолня прибувають сотні вагонів з різними будівними матеріалами

починає робити в липні 1930 р.,— на 8 місяців раніше від призначеного строку. Голова американської будівної фірми Альберт Кан у своєму листі до ВРНГ СРСР заявляє, що:

— „Робітники й технічний персонал у Сталінграді виявляють такі наслідки роботи, яких ніяк не можна досягти в нашій країні... В Америці невідомі випадки спорудження таких міцних цехів у такий короткий період“.

Використання для Харківського Тракторобуду Сталінградського проєкту дозволить набагато прискорити темпи будівництва. Коли Сталінград виявив нечувану в нас досі швидкість будівництва, що цілком зрівнялася з закордонною, то Харків повинен навіть випередити темпи Сталінграду. Замість попереднього строку в 15 місяців, Харківський Тракторобуд, за постановою уряду, збудують за 12 місяців.

Уже в липні 1931 року по цехах нового соціалістичного велетня столиці почнуть виробляти трактори. Це значить, що перша партія тракторів харківського виробництва вийде на радянські лани вже підчас осінньої засівної кампанії 1931 р. По весні 1932 року Харківський Тракторобуд робитиме вже повною ходою.

За останньою постановою уряду змінюється й тип трактора, що його вироблятимуть в Харкові. Замість важкого плазунового „Катерпіллера“ Харківський Тракторобуд вироблятиме на рік 50.000 колісних тракторів „Інтернаціонал“ потужністю 15 — 30 кін. сил.

Генеральний план Сталінградського заводу вже пристосовано до плану Лосівського майдану, де будують Харківський Тракторобуд. Наявність готових проєктів і робочих рисунків дозволить не тільки прискорити будівництво, а й здешевити його. Коли за попереднім проєктом на будівництво Харківського заводу передбачалося витратити близько 120 млн. крб. (без спорудження нового міста), то тепер вартість Тракторобуду не перевищуватиме 100 мільйонів карбованців. Багатий досвід Сталінграду широко застосують у Харкові, а це дозволить уникнути багатьох помилок і ще більше здешевити будівництво.

ОДИН З НАЙБІЛЬШИХ У СВІТІ

Харківський тракторний завод буде одним з найбільших у світі. Він випускатиме щороку 50.000 тридцятисильних тракторів і вироблятиме ще на 10.000 тракторів запасних частин. Отже, за двозмінної роботи по 7 годин завод щодня випускатиме 140 тракторів. Кожні 6 хвилин з воріт механічно-складального цеху виходитиме готовий трактор. Щоб вивезти річну продукцію заводу, треба мати не менше 30.000 вагонів.

У капіталістичних країнах, навіть з найрозвиненішою технікою, таких заводів немає. Найбільші в Америці заводи фірми „Мак - Кормік Дірінг“ і „Катерпіллер“ випускають — перший близько 25.000, а другий — 30.000 тракторів. Збудування нових тракторних заводів - велетнів у Сталінграді,

Харкові і Челябінську поставить СРСР за виробництвом тракторів на перше місце.

В СРСР є чимало величезних машинобудівних заводів, що випускають сотні машин різних розмірів, марок і потужности. Це дуже ускладнює виробництво. Харківський тракторобуд — один із перших у СРСР заводів, що вироблятиме в масових масштабах одну цілком стандартну машину, а саме трактор „Інтернаціонал“. Кожен трактор і кожна окрема його частина будуть цілком подібні один одному і зроблені з однакового матеріалу. Це дозволить значно здешевити виробництво тракторів і максимально навантажити заводські верстати, виконуючи на кожному з них лише певний вид роботи.

Масове виробництво й правильна організація роботи дадуть можливість значно здешевити ціну радянського трактора і тим виконати директиву уряду — дати трактор кращий та дешевший від закордонного. Коли американський „Катерпіллер“ на наші гроші коштує 4.830 крб., а американський „Інтернаціонал“ — 2.500 крб., то радянський „Інтернаціонал“ з приставкою на місце коштуватиме значно дешевше. Собівартість „Інтернаціоналу“ за попередніми підрахунками становитиме лише 2.135 крб.

Масове виробництво тракторів вимагає завести на заводі такі методи й темпи роботи, які цілком гарантували б виконання виробничої програми в 50.000 тракторів на рік, 140 тракторів на день. Таким темпом повинні бути 6 хвилин, протягом

яких завод випускатиме готовий трактор. Усі виробничі й допоміжні роботи на заводі будуть пристосовані до цього часу.

Кожен трактор має мало не 4.000 різних частин, з яких близько 1.200 виготовлятимуть на самому

Будують перші бараки для сезонників

заводі. Скласти таку кількість частин якнайшвидше в одне ціле не так просто, і тому все виробництво мають максимально механізувати.

Всю роботу на заводі розподілять на ряд найпростіших операцій, більшість яких виконуватимуть автоматичні й напівавтоматичні верстати. Всі цехи, відділи й майстерні заводу, навіть окремі верстати так розташують, щоб якнайбільше скоротити час виготовлення окремих деталей і приставку їх з одного цеху до другого.

Весь заводський транспорт теж буде цілком механізований. Всі окремі частини трактора передаватимуть з цеху до цеху спеціальними конвеєрами, транспортерами або приставлятимуться спеціальними електричними візками. На конвеєрі

У барачному містечкові

збиратимуть також трактор і двигун. Тут уже не можна працювати з прохолодцем, бо така конвеєрна або поточна система роботи вимагає ударних темпів і певного часу. Конвеєр з трактором проходитиме повз робітника - складача зі швидкістю $\frac{3}{4}$ метра на хвилину й за цей час він повинен виконати належну йому роботу, щоб не затримати інших робітників,

ЦЕХИ - ЗАВОДИ

Розміри нового харківського соціалістичного велетня цілком відповідають його значенню у виробництві. Окремі цехи Тракторобуду являтимуть собою великі заводи й посідатимуть площу близько 120.000 квадратних метрів. Завод перероблятиме щороку понад 160.000 тонн різного металю і споживатиме близько 30.000 тонн вугілля і 50.000 тонн нафти. Заводові потрібно буде 75.000 тонн чавуну, близько 80.000 тонн спеціальної та вуглеводанової сталі, понад 4.000 тонн кольорових металів тощо. Потрібну для виробництва сталь Тракторобуд одержуватиме з майбутніх заводів Дніпросталі, а поки об'єднання „Сталь“ повинно призначити для цього один із своїх заводів.

Основні цехи заводу — ливарний, ковальський, термічний і механічно-складальний, що їх збудують за проєктами Сталінграду. Ливарний цех Тракторобуду, збудований увесь із залізобетону, посідатиме площу в 2,7 гектара. Він щороку випускатиме понад 80.000 тонн чавунного й бронзового литва. В ньому стоятимуть 9 топильних печей і 4 електричних печі, 18 потужних електричних зводів (кранів) і багато конвеєрів та різних механізмів, що за їхньою допомогою щодня перекидатимуть майже 60 вагонів формованої землі, піску й металю.

Ковальський цех, що матиме площу в 1,1 гектара, щороку перепускатиме 33.000 тонн різних виробів. У ньому працюватимуть 34 парових

молоти, з потужністю до 5,3 тонни, 40 потужних гнітів (пресів), 16 спеціальних ковальських машин, 70 нагрівальних нафтових пічок тощо. Цікаво відзначити, що ковальський цех Харківського паротягобудівного заводу може перепустити за рік не більше 7.000 тонн.

Один з найважливіших цехів заводу-велетня — механічно - складальний цех. Саме тут вироблятимуть 1.200 окремих деталей трактора і збиратимуть на спеціальному конвеєрі трактор і двигун. Кожну годину з воріт механічно - складального цеху виходитиме 10 готових тракторів. Цех матиме майже півкілометра довжини й посідатиме площу мало не в 4 гектари. Кубатура цеху становитиме 236.500 куб. метрів.

У цьому цехові стоятиме близько 1.000 найудосконаленіших верстатів, що кожен з них виконуватиме певну роботу над обробленням окремих деталей трактора. Вдovж цеху проходить конвеєр, на якому збиратимуть трактор. У механічному і складальному відділах цеху працюватиме близько 3.000 робітників у дві зміни, 50 майстрів, 50 контролерів, 90 приймальників та ін.

Термічні майстерні, устатковані найновішими нафтовими та електричними печами нових конструкцій, провадитимуть теплове оброблення окремих деталей трактора, щоб загартувати та зміцнити їх. Роботу в цих майстернях провадитимуть безперервно, протягом цілої доби в чотири зміни. В майстернях працюватимуть близько 1.200 робітників і близько 100 інженерів та техніків.

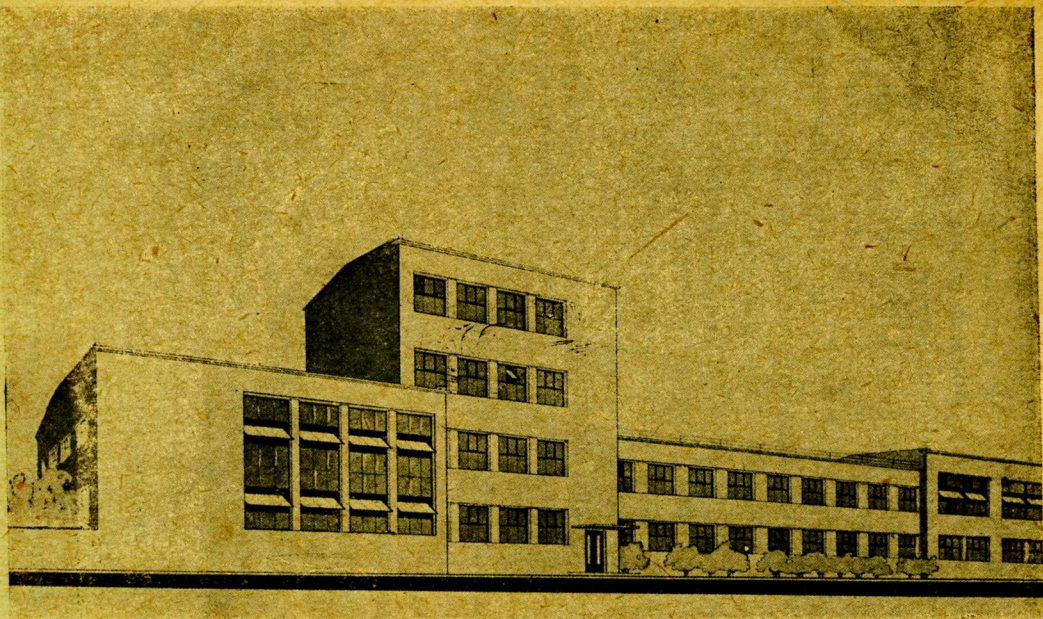
Почали будувати перший цех

При заводі мають устаткувати спеціальну випробувальну станцію, що на ній випробовуватимуть протягом 3 годин кожний мотор перед тим, як становити його на трактор. На цій же станції випробовуватимуть і готові трактори.

У струментальному цехові виготовлятимуть спеціальні види струменту, потрібного для виробництва тракторів, різне дрібне устаткування для заводських верстатів, холодні штампи, різні моделі тощо. На тракторному заводі устаткують і ряд допоміжних цехів та майстерень. На ньому буде ремонтно - механічний цех, де ремонтуватимуть всі верстати й механізми заводу, ремонтно - будівний цех, що провадитиме ремонт заводських будівель, доглядатиме за водогоном, каналізацією, ремонтуватиме шляхи, а також ряд майстерень, як деревообробна, слюсарна, штампувальна тощо.

Усі матеріали, що надходитимуть на завод, спочатку випробовуватимуть в заводській лабораторії. Окремі деталі трактора й готові трактори до відправки з заводу зберігатимуть в спеціальних складах.

Тракторний велетень потребує великої кількості електроенергії. При заводі збудують власну теплоелектроцентрально, — яка даватиме водночас і достатню кількість пари для потреб заводських цехів і для опалення промислових та житлових будівель. Одні лише парові молоти в ковальському цехові щогодини потребують близько 14.000 кілограмів пари. Як резерв для своїх потреб

Заводська лабораторія

Тракторобуд використовує потужну районну електростанцію ЕСХАР під Чугуєвом.

Над справою водопостачання на Тракторобуді довелося чимало попрацювати й проєктовним організаціям, і окрпланові, і комунальній секції міськради. Завод споживатиме на рік кілька сотень тисяч відер води. Для потреб будівництва на Тракторобуді вже просвердлили кілька щілин. Надалі передбачається спорудити спеціальну греблю на річці Немишля, щоб брати відтіль воду для технічних потреб заводу, а для питтєвого водогону намічено просвердити глибокі щілини (близько 700 метрів завглибшки).

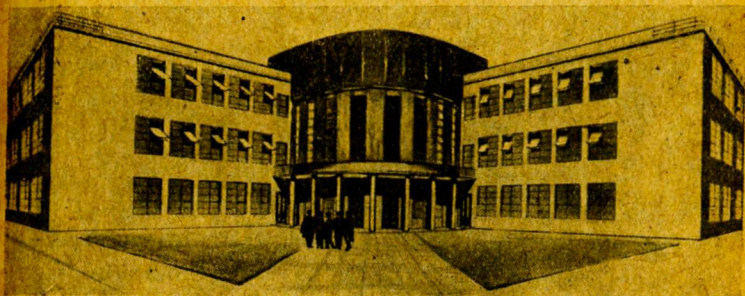
Є й другий проєкт, що над ним нині працює відділ водопостачання Харківської міськради. За цим проєктом передбачається прокласти водогінну магістраль від річки Північний Донець.

НОВИЙ ЗАГІН МЕТАЛІСТІВ

Щоб виконати виробничу програму в 50.000 тракторів на рік—140 тракторів на день, тракторний велетень потребує чималої армії робітників. За повного навантаження на заводі працюватиме близько 11.000 робітників, 286 чол. вищого технічного персоналу, 329 чол. середнього технічного персоналу й 128 майстрів. Серед робітників Тракторобуду налічуватимуть понад 150 різних спеціальностей, при чому завод найбільше потребує слюсарів, свердлярів, токарів, формувальників, збиральників, фрезерників, шліфуваль-

ників та ін. В одному лише механічно - збиральному цехові працюватиме 4.200 робітників, а в ливарному цехові — близько 2.000.

Серед 11.000 робітників заводові потрібно мати 7.275 кваліфікованих і 3.518 допоміжних.

Фасад навчально - установного заводу на Тракторобуді

Щоб утворити міцне виробниче ядро на Тракторобуді, вирішено мобілізувати на найбільших підприємствах України 2.300 висококваліфікованих робітників. Тисячу робітників дадуть харківські підприємства — ХПЗ, ДЕЗ, „Серп і Молот“, „Світло Шахтаря“, вельозавод, паротяго-ремонтний завод і інші. Решту мобілізують на заводах Дніпропетровського, Сталіного, Луганського, Краматорівки, Горлівки, Зінов'ївського, Миколаєва, Києва та ін.

Частину кваліфікованих робітників для Тракторобуду підготують спеціальні навчальні заводи міськради та окрвиконкому в Харкові, що

до пуску ХТЗ випустять 1.746 робітників. Близько 3.500 робітників підготують на навчально-установному заводі на Тракторобуді, що за кілька місяців уже почне працювати. При цьому заводі відкриють також велику школу-фабзавуч, що готуватиме нову зміну для поповнення надалі кадрів заводу.

Навчання на заводах міськради (на переустаткованому ливарно-механічному заводі) (почалося з весни 1930 р. Заводи готують слюсарів, токарів, ливарників, ковалів тощо. Учні на заводи брали з безробітних на біржі праці після психотехнічного добору. По закінченні навчання всіх їх пропустять через цехи навчально-установного заводу на Тракторобуді, де вони протягом одного місяця одержать остаточне практичне настановлення для роботи на самому заводі.

Вищим технічним та економічним персоналом новий харківський велетень уже забезпечено. Частину спеціалістів візьмуть з апарату управи Тракторобуду. На харківських заводах уже нині підвищують кваліфікації й набувають виробничої практики кілька десятків молодих інженерів, а певне число законтракованих студентів закінчують навчання по вишах. Техніків і майстрів готуватиме харківський вечірній робітничий університет, що перетворюється на технікум, а також навчально-установний завод на Тракторобуді.

ЗАЛІЗНИЙ РОБІТНИК

Харківський тракторний завод, як і Сталінградський, вироблятиме трактор типу „Інтернаціонал“ 15 — 30 кін. сил.

Коли добирали тип трактора для цих заводів, керувалися головне тим, щоб він мав надійну, просту й стандартизовану конструкцію, був досить потужним для роботи на важких і цілинних землях і для перевозів різних вантажів нашими шляхами. Спеціальна комісія випробувала ряд тракторів, як „Фордзон“, „Аванс“, „Інтернаціонал“ та ін. Частина з них має недостатню потужність і ряд конструктивних хиб. „Інтернаціонал“ виявив найкращі властивості, і тому цей тип трактора ухвалено до масового виробництва.

Які переваги „Інтернаціоналу“? Він має цілком достатню для наших умов потужність в 15 — 30 кін. сил, тобто в 30 сил на валі мотора (як двигун) й в 15 сил на тяговому крюкові (як тяглова сила). Така потужність дає можливість тягти трактором 10 навантажених возів, або зорати протягом робітного дня $3\frac{1}{2}$ гектара цілини чи $4\frac{3}{4}$ гектара легкої ріллі. Коли до трактора причепити рядову сівалку, то за день можна засіяти 32 гектари, а з убиральними машинами за його допомогою можна зібрати урожай з 18 гектарів.

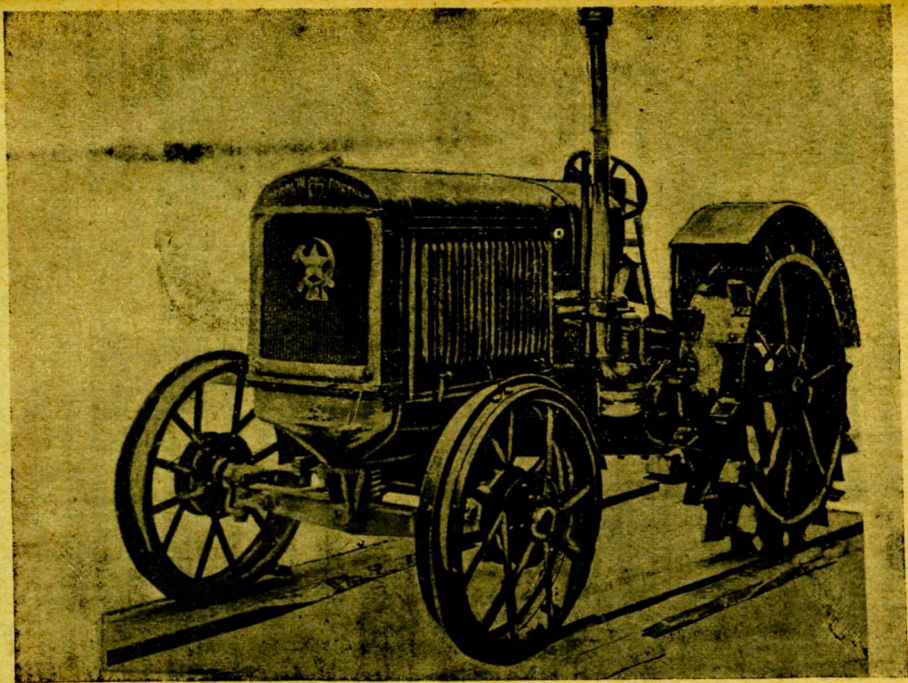
Цим робота трактора не обмежується. Його можна з успіхом використати для роботи на молотарках, млинах, олійнях, електровнях тощо. Для цього на тракторі є спеціальний крутень (шків), при

чому для такої роботи трактор закріплюють на місці. Коли всю корисну роботу, яку можна провести протягом року за допомогою трактора, перевести на оранку, то його продуктивність становитиме близько 550 гектарів.

„Ітернаціонал“ має три швидкості вперед — 3,5, 5 і 7 кілометрів на годину й одну швидкість назад — 4 кілометри. Проста конструкція трактора значно спрощує керування ним. Працювати на тракторі після короткострокового готування може перша - ліпша людина, що навіть не має спеціальних технічних знань.

Технічна досконалість і гарна конструкція машини дозволили значно зменшити витрати горючого. Трактор витрачає пересічно 360 грамів горючого на одну кін. силу на годину. Отже, підчас оранки треба витратити близько 25 кілограмів горючого на один гектар, а для перевозів трохи більше $\frac{1}{2}$ кілограма на 1 кілометр. Трактор готовий до праці, заправлений горючим, маслом та водою, важить 3.100 кілограмів, тобто близько 200 пудів. Всю вагу трактора досить добре розподілено на колеса й він має достатню стійкість і не перекидається підчас роботи.

Мотор на „Ітернаціоналі“ 4 - циліндровий, що працює на гасі, розбавленому водою. Двигун пускають бензином, але, як тільки він прогріється, одразу ж переводять на гас. Охолоджується двигун водою. Догляд за трактором дуже простий. Треба завжди слідкувати за чистотою частин машини і своєчасно мастити їх.

Кожні 6 хвилин ХТЗ випускатиме такий трактор „Інтернаціонал“

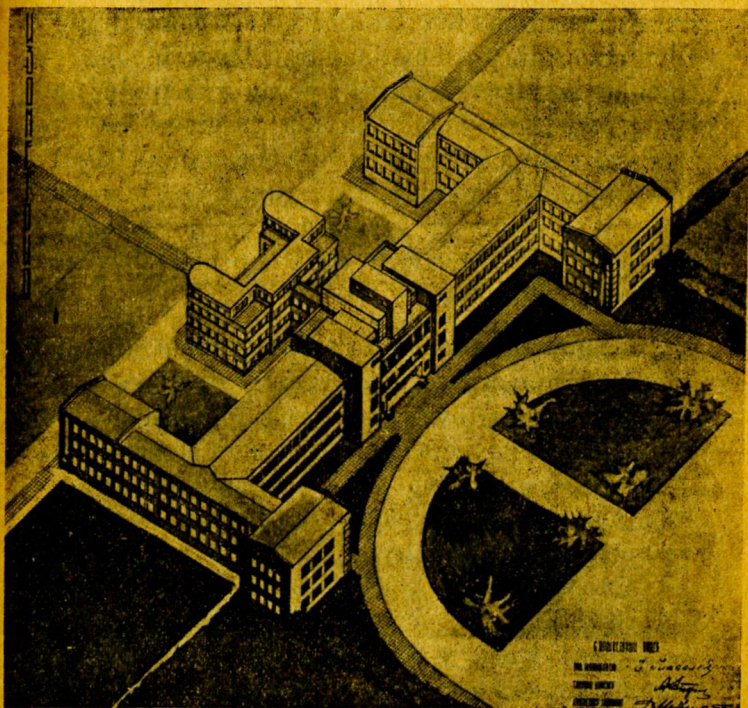
Дуже нескладний і ремонт „Інтернаціонала“. Він значно простіший, ніж у інших тракторів, де треба розбирати майже всю машину. Окремі механізми в „Інтернаціоналі“ розташовані по окремих групах, що кожен з них легко зняти з рями. Отже, для ремонту треба розібрати тільки частину машини. Коли ж будь-яка частина або деталь зіпсується, її легко замінити запасною частиною. Стандартизація саме в цьому й полягає, щоб кожену запасну частину можна було б одразу ж поставити на місце й безперебійно працювати далі.

ЗБУДУВАТИ ЗА ДВНАДЦЯТЬ МІСЯЦІВ

Збудування Сталінградського заводу коштує близько 100 мільйонів карбованців. Харківський Тракторобуд коштуватиме таку саму суму, а можливо й трохи менше. Продукційна праця заводу дасть можливість за короткий час виправдати ці витрати. Чимало різних „вісунів“, маловірів та боягузів не раз намагалися заперечувати правильність генеральної лінії партії щодо індустріалізації країни. Вони не вірили в невичерпну енергію робітничої класи й пророкували нездійсненність планів великих робіт. Радянська дійсність переможно спростувала ці пророкування. Наведені дані ще раз переконливо potwierджують правильність політики партії й рішень уряду в галузі нового капітального будівництва.

Збудування радянських тракторних заводів заощаджує великі кошти для дальшого розвитку на-

роднього господарства СРСР і цілком звільняє країну рад від потреби довозити трактори з -за кордону. Це будівництво яскраво свідчить, що

Так виглядатиме будинок головної контори

Ленінове гасло „наздогнати та випередити“ капіталістичні країни“ Радянський Союз в цілому й Україна зокрема успішно виконують. Тов. Сталін

у своїй статті „Рік великого перелому“ говорить, що:

— „ми стаємо країною металевою, країною автомобілізації, країною тракторизації“ і „йдемо на всіх парах шляхом індустріялізації до соціалізму“.

Успішно здійснити будівництво Тракторобуду — завдання виключної ваги. Президія Харківської міськради в своїй постанові від 29 січня 1930 р. на об'єднаному засіданні разом з президіями ВРНГ, окрвиконкому, окрпрофради, управою Тракторобуду й професійними організаціями так говорить про велике політичне й господарське значення нового будівництва:

„У момент рішучої соціалістичної перебудови народнього господарства й ліквідації куркуля як класи будування тракторного велетня допоможе рішуче здійснити новий курс партії. Новий велетень буде міцною підмогою в справі соціалістичної перебудови села й ліквідації залишків капіталізму“.

„Спорудження Харківського Тракторобуду ставить Харків — столицю України — на одне з перших місць у соціалістичному будівництві країн, а це своєю чергою покладає на всю пролетарську суспільність, професійні та господарські організації Харкова високовідповідальне завдання — цілком і своєчасно здійснити накреслену програму будівництва“.

Тракторний велетень будуватимуть прискореними понадамериканськими темпами. Уряд, як

відомо, визначив строк цього будівництва в 12 місяців. Це вимагає якнайпильнішої уваги до нього від усієї радянської суспільності столиці. Президія міськради в постанові на об'єднаному засіданні відзначила, що

„Запроєктовані темпи в жодному разі не можна послабляти, а навпаки, обов'язково треба посилити“.

ТРАКТОРОБУД СЬОГОДНІ

Виробниче життя на Лосівському майдані, на місці майбутнього заводу - велетня, заворушилося ще в січні 1930 р. Туди почали приставляти різні матеріяли — ліс, дошки, злежні, рейки, різні скріплення. Перші загони робітників - будівельників почали будувати бараки для сезонників, склади, різні тимчасові споруди, свердлили водяні щілини, прокладати на території будівництва залізничні колії тощо.

Щотижня, майже щодня на будівництві виростають нові споруди. Книжка відстає від будівництва, і тому всі дані в цьому розділі наведено за станом роботи на будівництві на 15 червня 1930 року.

До середини червня 1930 р. підготовні роботи на Тракторобуді й спорудження тимчасових будівель майже було закінчене. В Північному селищі збудували 80 бараків на 7.000 робітників, а в Південному селищі відкривають 60 бараків на 6.000 чол. На різних ділянках будівництва відкрили 6 великих червоних кутків,

8 їдалень. Закінчують будувати клуб-театр на 1.500 чол.

На Тракторобуді вже збудовано тимчасовий будинок контори, пожежне депо, центральну телефонну станцію, два медпункти, понижувальну підстанцію, що переробляє есхарівський струм, приміщення ощадної каси й страхпункту, а також розгорнулося велике торговельне й складське будівництво. На будівництві збудували поліклініку й інфекційний барак при ній на 50 хорих, а також відкривають лазню, пральню, різні майстерні для ремонту взуття та одягу, перукарні та інші культурно - побутові та обслуговні установи.

Механізація будівних робіт значно прискорює будівництво. Тому на Тракторобуді широко вживатимуть машини. Вже прибули 5 потужних бетономішалок, ще п'ять таких самих бетономішалок прибувають днями, будівництво одержує два компресори, що працюватимуть стислим повітрям, на будівних роботах ставлять спеціальні підойми, лебідки й устатковують вісну ливову дорогу, транспортери й вузькоколіяку для приставки матеріалів на всі ділянки будівництва. Прибувають різні верстати й будівні машини. Вже нині на будівництві роблять кілька потужних плазунових тракторів з причепними площадками. Для механічного устаткування на Лосівському майдані будують 13 складів, що вміщатимуть 80 ваг. При складах влаштовують слюсарно - механічну майстерню й кузню.

На одній з ділянок будівництва

Почалося вже й основне будівництво. Найближчим часом закінчують розплянуння на майдані основних і допоміжних цехів заводу й обслуговних установ. Щодня на ст. Лосево прибуває чимало поїздів з будівними матеріялами. Першими на Тракторобуді почнуть будувати основні цехи заводу — ливарний, ковальський, які повинні до пуску решти цехів забезпечити виробництво напівфабрикатами. А потім збудують і решту цехів, як ремонтно - механічний, струментальний, електротеплоцентральної, заводську лабораторію та ін.

На Тракторобуді будують також великий навчально-установний завод, при якому устаткують школу фабзавучу.

Будівництво заводу-велетня провадитимуть понад ударними темпами й тому там працюватиме чимала армія робітників. Вже по весні 1930 року на будівництві було 3.000 робітників і 400 інженерів та техніків, а влітку в розгар будівної роботи на будівництві працюватиме близько 12.000 робітників.

Керівна верхівка Тракторобуду (т. т. *Мишков, Ліфшиц і Плахотніков*) і весь персонал будівництва запевняють, що будівництво заводу закінчать в строк. В цьому допоможуть ентузіязм і виробниче піднесення робітників.

В липні 1931 р. завод почне виробляти перші трактори.